

דלא

יהודה ליב גורדון

(וילנה תקצ"א - פטרבורג תרנ"ב)

א

אתם עדי !

צטי, צט סופר, קומה ופצה פיה,
צנה אם בפספס קבר מכרתיה;
אם קסמתי בך מקסם חוברי קבר —
צנה בי נגד כל יודצי שפת צבר.

5 אם שקמתי לקרדום בו אכל תפרתי
ולמחמה — עליה קטרת הקטרתי.
אם פחצוצרה היית לי להריצ.
מה-שחי קביתי, בקהל השמיצ.

10 לא שרתי לשר, לא שרתי לנדיבים,
לא סערתי פי למלקוש ורכיבים;

א

השיר נכתב: ח"י חשון תרמ"ג. והמשורר קיבל אז עט זהב למתנה.

3 חוברי חבר, ע"פ דברים יח, יא, מכשפים.

8 מה שחי, ע"פ עמוס ד, יג.

9 לא שרתי לשר, כדרך כמה ממשוררי ספרד. ויש כאן גם

לשון נופל על לשון, שהמשורר מרבה להשתמש בו.

לא פצחתי רנה צת אשה אנשתי.
לא נשאתי קינה צת אותה גרשתי.

בנים לי גולדו — שיבי לא נשמעו
חלו ומתו — אנחותי לא באו;
לא רקדו לי הרים, לא רנו שמים,
וליושבי סבל לא צללו אונים.

15

לבני צמי ואלתי אותך הקדשתי;
חלומות חלמתי שתרונים בקשתי.
חלמתי חלמתי צד באי הלום,
ואיךז ונפשי רקה הגה חלום.

20

שמעו בני צמי, ראו פצלי בריתי,
כי רקה נפשי, נצור ורק ביסי,
כי אפסד לא אבטח ממות בקרעב,
וניחוני ויתנו לי — צט וקב.

צטי, צט וקב, קום נא וקצה סיה,
צנה כי גם אטה, המכר מכרתיך?
נשאתי מחסור, צד פת לחם באתי,
ולבית הנשה אותך לא נשאתי.

25

אתם, צטי, צוי נגד כל קמי,
כי בתם וישר, גצתי כל קמי.

30

רלג

יהודה ליב גורדון

כי כסופר בצמו מלאתי חובתי
וקנוחה עד יום אחרון לא מצאתי.

רק אותך, עט סופרים, מהירי נרשתי,
רק אותך, עט וקב, בסיי נרשתי.
רק אתכם אשאיר אחרי ברדתי קבר:
עט וקבי ליורשי — ולמי עט שפת עבר? 35

ב

עמוד האש ועמוד הענן

לימין בן-עמכם איש גבור החיל,
המוציא עמו מסבלות מצרים,
הוליד האל עמוד אשו בליל
לנחותם הדרך, להיות לו לצנינים.
ממשכי המדבר מנגהו אורו, 5
עמקי התהו זות ונקיקי הכפים,
יבגי הנישימון מרבצם גערו,
שפלים וצבצים, תנים וצטלפים,
ניתנו קולם בבכי מספד תמרורים
על חשכם פי גו, על רבצם שדדו; 10
נייליל הנישימון, ניצענו הצורים,

ב

- ובני שסך כמו נוצצו-נוצדו,
לנפול על מרגיני משפן סבטתם,
ונתשים, השרפים נהמון עקרבים
נשכו את העם נקיתו נבים. 15
אף אל יוצר אור לא איש ונתנתם
הוא אמר ניהי אור לישרון שלה.
על אף הנתשים יושבי חשף אלה.
לך - קרא לנביאו - בלה ברקה.
עמוד אשף יאיר לבני עמה. 20
נפיץ עליהם אור עולמי עולמים:
ובני עיפה מורדי אור עליה קמים.
בחשף סודם ואור לא ישאו -
גם הם את חשקם, את חשקם ימצאו;
עמוד הענן יתצלם עלימו - 25
יכלו בו חציהם, הוא יקבלמו.
אף הוא גם יבקם עד פי יבקאו
ויכסה בחשף זכרם ושמותם,
חק-עולם הוא לבני ישראל לדדתם.

16 אך אל, ע"פ במדבר כג, יט.

22 עיפה, חושף, ע"פ עמוס ד, יג.

ג

קינה לתשעה באב :

(- - - -) - - - - v - - - - / - - - - v - - - -

ציון, גֵּבַת פֶּל יָפִי, / דָּמִי וְאַל תִּקְצַסֵּי,
 כִּי יִתְּנֵנוּ כֶּךָ דָּפִי / הָאוֹכְלִים טוֹבוֹתֶיךָ.
 שָׁב, שְׂאֵלִי וְיִלֵּד / אֵיזָה מְקוֹם יִנָּלֵד
 בּוֹ פֶל יִקָּר הַחֶלֶד, / אִם לֹא בְחֵיק חוֹמוֹתֶיךָ ?
 שְׂקוֹץ פְּסִילֵי דָמֵן / יִרְצֵת אֱלֹהֵי אֲמֵן, 5
 הַזֹּלֶת אֶת פֶּשְׁמֵן / עַל הַרְרֵי אֶרְצוֹתֶיךָ.
 וְשֹׁאֵן זְמִירוֹת נֶעֱם, / כִּי מְלֹאוּ טוֹב טַעַם,
 הָמוּ כְמוֹ קוֹל רֶעַם / מִצַּרְפְּלֵי סְצִרוֹתֶיךָ.
 זֹאת פֶּל לְאוֹם יִשְׁפִּילוּ / עֲרִיךְ בְּיַד יִצְּלִלוּ,
 אֶךְ אֶת שִׁמְךָ יִזְלִלוּ, / וַיִּחַרְפוּ עֲקֻבוֹתֶיךָ, 10
 לְקַחוּ רְכוּשׁ הַיִּגְדָּה, / טוֹבֵךְ וְעֻזְבוֹנֵךְ,
 מִצּוֹ עֲסִיס יִיגְדָה, / וְנִנְפְצוּ אוֹבוֹתֶיךָ.

ג

קינה זו בדומה לזו של רפאל פירשטנטהאל היא מסוג ה"ציונים", והיא גם כן שקולה.
 65 שקוץ, התנגדות לעבודת אלילים ואמונה באל אחד הטפת.
 7 ושואן זמירות נעם, שירי תהלים.
 9 יצילו, ינצלו, ע"פ שמות לג, ו.
 10 יזילו, יזלזלו.
 12 אובותיך, נאדותיך, ע"פ איוב לב, יט, ופירש ראב"ע שם:
 "ורובי המפרשים אמרו, שהם נאדות, וזה נכון".

- 15 כל גוי לריק השתחוה / אלף לאל לקחו
 אומץ אהה שקחו / וימלאו בוז פניך.
 נפשם מאד יודעת, / כי את פאר נובעת
 תורת אמת ודעת / למחוקקיהם אחריו;
 שירות ירושלים / עד אל קצות שמים.
 ובשם "רפי ימים" / עוד יקראו את בניך.
 כל עם לטוב לו יעש, / ילכש שני תולעת,
 אף יעקב תולעת, / וכטיט למרמס גוליך.
 20 לא ימצאו כל חבל / מתענגות תבל,
 אם עומסים כל סבל / הם עד קבד עם מוניך.
 חלקם כאב וקרץ, / עוד כל ימי הארץ.
 אין יעמד בפרץ, / עד קלמה צין קוניך.
 25 ציון, בקי נא הרב, / כי נגעה הסרב
 עד לב, עדי הקרב, / אף אכלה את בניך.
 כי שוטנים הצליחו, / וקנאנה הפיחו,
 ולבב מעט הדיחו / מיוצאי ממדיך.
 אלה קטני רום, / לבם אלי כל רום
 30 ינוד ולא ינום, / יד נתנו אל צריך.

13 אלה, אלהיך.

20 וכטיט למרמס גוליך, גוליך הם כטיט למרמס.

22 הם בד בוד, כל סבל הנעמס עליך בא יחד עם אויביך,
 כלומר הוא נגרם על ידיהם.

26 בודך, בניך, ע"פ איוב יח, יג.

28 ולבב מעט הדיחו, להמיר דתם.

רלו

יהודה ליב גורדון

- פי נק חַדְשֹׁת יֵאָבֹוּ / "הֵם – יֵאָמְרוּ – מֵה־טוֹבוֹ",
 צַף יִפְּרֹךְ יִצְוֹבוּ, / אֶף יִשְׁוּ יִגְרוֹתֶיךָ.
 פִּי אֶתְּכֶה לִהְטֹת, / לֹא לֶךְ בְּלִבִּים שְׁלֹטָה,
 לֹא יִשְׁרְטוּ שְׁרֵטָה / פִּיּוֹם צְלִי שְׁמֹמֹתֶיךָ.
 "הֵן אֶרְצֶכֶם נְשֹׂמָה, / עוֹד לֹא תִשׁוּבוּן שְׁמָה, 35
 וְשֹׁפֵת יְהוּדִית לְמָהּ?" – / בֵּן יֵאָמְרוּ אֶל דּוֹרְשֶׁיךָ.
 בֵּן הַלְּבָבוֹת שׁוֹנִים / אֶלְף וְאֶלְף מוֹנִים:
 בִּזּוֹ אֶל גָּאֵי יוֹנִים / בְּזִים לִיקָהֵת שְׁנֵיךָ!
 צִיּוֹן, בְּכִי נָא עֲמָה / בְּרַחֲמֵי מִטָּה מִטָּה.
 אֶף אֶפְסָדָה אֶסְמָה / הֵהּ! אֶל עֲתִידוֹת יִמֶיךָ. 40
 שֶׁן יִגְמְרוּ מוֹנֵיךָ / צַל מַחְנֵה בְּנֵיךָ.
 וּבְקַל חֲמֵדוֹתֶיךָ / תִּהְיֶי שְׁלַל מְשִׁנֵּי־אֶיךָ.
 רָנָה שְׂאֵי לְאֱלוֹהִים / הִיוֹשְׁבֵי גְבוּהַ
 פִּי יִהְפֹּךְ בְּזֵרוּץ / לֵב קַל לְאוֹם מְסִבֵּי־יָךְ.
 יִתֵּן אֱלֹהֵי עַמִּים, / רוּחַ וְלֵב תְּמִים, 5
 בַּל יִשְׁאַפוּ צַמִּים / עֶפְרַיִם בְּרֹאשׁ אֲבִיוֹנֵיךָ.

31 הם מה טובו, לא "מה טובו אהליך יעקב" (במדבר כד, ה) הם אומרים, אלא "מה טובו אהלי הגויים".

34 לא ישרטו, ויקרא כא, ה.

36 ושפת יהודית, עברית.

38 בזו, ע"פ תהלים קכג, ד ומשלי ל, יז.

44 כי יהפוך, לטובה.

46 בל ישאפו, ע"פ איוב ה, ה ועמוס ב, ז, וצמים כאן הוא כינוי לאויבים, הצמאים לביוזה, שלא ישאפו לתת עפר בראש אביוניך.

- ותהי זכות כל גבר / אז גם לשבטי צבר.
וכאוהבים בית חָבֵר / אז ישכנו עם בונֵיך.
חלק בממשלת. / למו ישקלו בפלס:
50 אז שם יהודי קלס / לא נשמעו עוד אונֵיך.
גם על בני אפרים. / נשו ירושלים.
לחש צקי כמים / מול יוצרך נאלהיך.
להיות רצון צורמו / נסד לבבותימו.
עם לבבות אחימו / לשוב בצל אברותיך.
55 לא עוד אזי כצבדים. / לא נודדים נפרדים.
כי חפשים נאחדים / צמך יהי ונדחֵיך.
או אז ילאך ישע. / ימח כפנון פשע.
יכצב-מרי נרשע / אז שבת אל קדמותיך.

48-47 ותהי זכות, שיווי זכויות.

51 בני אפרים, האפרתים. נשו, ששכחו.

58 אז שבת, כשיהיה הדבר הזה, אז כבר שבת לנעורייך.

ד

תשליך

עת על אָבֶדֶן צְמִי קִינָה נְשֹׂאתִי.
לְפָנַיִם בְּסִפְרֵי אֶרֶץ הַמְּרִתִּים.
חֲטָאָה גְדוֹלָה בְּשִׁמְתִי חֲטָאתִי.
וְדָבָרִים הַטְחַתִּי כְּלָפִי שְׂמִים.

5 אָמַרְתִּי : נוֹאֵשׁ, מִקְנָה לָנוּ אֵין,
אֵין לוֹ לְיִשְׂרָאֵל גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ;
כֹּל מוֹצֵאוֹ יִתְרַגְּמוּ כְּהַרְגֵי קִין
וְאֵלֵהּ הַנְּקָמוֹת לֹא יָקוּם יוֹפִיעַ.

10 זֶה סִפְרֵי לְפָרְדֵּס אוֹתָהּ הַפְּכָנוּ,
וְהִיא לְסִרְפֵּד לָנוּ גְהַפְּכָה.
וְכִנְצָר נִתְּצָב מִקְרָבָה הַשְּׁלָקְנוּ —
וְמָה הַגִּיעַ אֵלֵיךְ עַל פְּקָה?

ד

בראש השיר ה"טריטוריאליסטי" כתוב: "לאחד-ממכירי אשר עזב
ארץ מולדתו וילך להשתקע במדינת הים, בספר זכרון לפניו".
השיר נכתב: חשון תרנ"ב.

2 ארץ המרתים, ע"פ ירמיה ג, כא, וכפירוש רש"י: "שהמרתני
והרגותני".

7 כל מוצאו, ע"פ בראשית ד, יגיד.

10 ספרד לפרדס... לסרפד, צמדים.

11 וכנצר, ע"פ ישעיה יד, יט.

הפקד אל זעם צונה עליה.
ההוריד נצחה. מבצריה הקרס ?
לא! הוא הרבה חילה. הרחיב גבוליה 15
צל נד השוט קלמק קריסטוסרם.

ממחרת היום אשר בו פקדה
ספרד עלינו הגזרה הקשה.
ארסת קלמבוס הימה ירדה
נתגל ותוסף לה ארץ חדשה. 20

נאמר: נוֹפְלִים אֲנַחְנוּ מִקִּינוֹ :
כָּל הַרְג קִינוֹ יָקָם שְׂבָעִים.
ואנחנו — גואל הדם לנו אין.
לא פה בארץ. לא שם בשמים.

צפה רואה אנכי צותתי. 25
כי לשוא נמתי לאלהים תפלה.
שתום צין. לא ראיתי באש קנצתי.
כי הוא גם בזאת ססדו לנו הפלה:

נדע אלהים כי לא תם צננו.
צל כן גלה הארץ מצבר לים. 30

בַּכּוֹר עַת יוֹסִיפוּ גוֹיִם לְהַגְלוֹתְנוּ
יִהְיֶה לַנְּדָחִים מְקוֹם מְקַלֵּט שָׁם.

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מָאָז חָלְפוּ.
מִיּוֹם גָּלוּת יִשְׂרָאֵל וְהַגְלוֹת הָאַרְצָה.
צָרוֹת חֲדָשׁוֹת אוֹתְנוּ אָפְפוּ. 35
וְאֵין גּוֹרֵר גּוֹרֵר עוֹמֵד בַּשָּׂרָף.

שָׁנַת "מִזְרָה יִשְׂרָאֵל" שָׁבָה וּבָצָה.
שָׁבוּ נִפְתָּחוּ לָנוּ שַׁעֲרֵי אֶרֶץ נוֹד.
וּשְׁנַת "יִקְבְּצֵנוּ" עוֹד לֹא נוֹדְעָה.
מִתִּי תָבֹא. אוֹ אִם תָּבֹא מִתִּי עוֹד. 40

אָכֵן עַתָּה הַגּוֹלִים אֵינָם נְבוֹכִים.
לֹא עוֹד כְּצֹאֵן אֲבֹדוֹת יִתְעוּ אֶל כָּל סִפְּהָ.
עַתָּה מְקוֹמוֹת מְקַלֵּט לָהֶם צְרוּכִים ;
אַמְרִיקָא. קְבוּלָה אַרְגֻּנְטִינָה...

גַּם אַתָּה אָדָם בָּשָׂר, שֶׁה לְעוֹלָה. 45
גַּם אַתָּה נִדְחָף לְצֹאת עִם שְׂאֵר צִמְחָה.
אֵל יִפֹּל לְקֶף : עֲשֵׂה לָךְ כְּלֵי גוּלָה.
קֶרֶף אֶלֵהִים וְגִלְהָה מִמְקוֹמָהּ.

36 ואין גורר, ע"פ יחזקאל כב, ל.

37 מזר"ה, בגמטריא רנ"ב—1492, והשווה "יקבצנו" בטור 39,

ופסוק כאן בירמיה לא, י.

45 אדם כשר, ואינך חייב גלות.

אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְיִרְחָקָה. אֶתְּמָה גּוֹלָה.
50 אֶרֶץ מֵאֲכֹלֶת יוֹשְׁבֶיהָ וְאוֹתָם לֹא תִקְיֵא
אֶל עַם שׁוֹקֵט וּבוֹטֵם אֶתְּמָה עוֹלָה.
כִּסְיוֹ לֹא נִגְאָלוּ בְּכֹז וּבְדָם נָקִי.

שֵׁם תֹּאכַל בְּמִנוּחָה וְגִיעַ כְּפִיךָ.
תִּחְלִיף כַּחַ. תִּשְׁפַּח יָמִים עָרְוֹ.
55 וּבְגִיָּה כְּנֻטִיעִים מְגִדְלִים אֶחְרִיף
יִירְשׁוּ אֶרֶץ וּבְאֹרְחִים יִתְעָרוּ.

בְּרַף אֱלֹהִים עַל כִּי הִכִּין מְנוּס
לְעֹשׂוֹקִים וְרְצוּצִים לְמִצּוֹא מְנוּס שָׁם.
וּמִדֵּי עָרְרָה דָּרָךְ יָם אוֹקִינּוּס
60 תִּשְׁלִיךְ אֶת חֲטָאתִי בְּמִצּוֹלוֹת הַיָּם

50 ארץ מאכלת, ולא „אוכלת“ (כמדובר יג, לב).
60 תשליך את חטאתי, השחה טור 3.

ה

אלמנה צעירה לימים
(לפי לפונטיין)

אל תאמינו לדמעות תוריד זפת תאר
צח גוע בצלה ניקח בנער,
כי תתנפס, תשמיצ קול בקמה:
"נצח אהיה אלמנה לא נחמה,
כי ארד אל אישי אבלה קבר!" 5
אל תאמינו לדברים דברה ביגונה,
כי בק רגע בצצבה, סיים ברצונה:
הזמן רופא אמן חיש יצל אבר,
יעל צרי אל כל צרה נאבל,
ומצט מצט תשוב בה חמדת התבל. 10
יסקרו מצונות דמעה נבכי,
אל גלגל העזין תשוב התבלת,
אל גרון נטוי לבנת התבצלת,
ויחוק שעשועים למקצועות הלחי.
האלמנה מתנחס, לא עוד תתנפס 15
תרדף הסיים, המת ישכם—
המבקשים אלמנת פסת ירח—
למצוא אותו בלבב אשה בל תוחילו,
אם את זה המשל לשמוצ תואילו:

רמד	יהודה ליב גורדון
20	<p>בעל אשה יפה בא אל אבותיו. "הוי - קראה - אישי! לא אחיה בלתי! סכה נא במצט, גם אני אחרף". ובגפו הובל המת אל קברותיו - לקפהפיה אב זקן ומלא דעת, ונדבר על לב בתו הנצצבת:</p>
25	<p>רב מהיות צינף הנפה דומצת! הנקפרו אנחותיך בקבר ומות? אם תפדי אישך פי יפנף תשחיתי? שקחי המת, לבך לסיים שימי! הן לא היום אף לא מחר לאיש תהי, אף בכלות צת אכלך וכתם הנתי, פי יבא נצר נחמד וכליל יפי ונדבר על לבך אותך לקחת, אז אל נא תצטי בו, אל נא תקצפי.</p>
30	<p>"לא! - קראה - פי ארד אל אישי שסת". נידם האב מדבר אליה עד תפוג תונטה ברבות ימיה. בכלות החרש אחריו מות הנצל.</p>

ה

20 בעל אשה יפה, המשל כאן דומה לסיפור "האלמנה מאפסוס" ("גדר אלמנה") המפורסם בכל ספרויות העולם וגם בעברית, השחה "ספר שעשועים" לר' יוסף בן מאיר בן זבארה מהדורת ישראל דוידזון, ברלין תרפ"ה עמ' לה סי' 6.

25 אם תפדי אישך, מקברו,

- נתשקט המבכה. חרבו פנייה ;
40 עוד יום — ולרעותיה אנו השמה.
זמור הצעיר ושמלות זמורה
נתסך בשמן ונתצל נצל
נתעד חזונה ונשת צדי
נתצא לחול במקולות צין גדי —
45 אז שבו היונים אל ארבותמו
וקלב נואש וקנפש נובלת
שב החסץ. התגובה תוחלת,
תענגות הסיים שבו קלמו.
קא = מחריש. אך נפשו בו שמסת,
50 כי גם זכרון המת ירד השחת ;
וקראות הבת פי יחריש אביה.
לא עוד התאשקה. נתפתח היא פיה:
"מה-תום — קראה — ובמלין זצרת —
אניה העלים אשר אקרס ז"